

Κεφάλαιο 7

Ο Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος και η Επανάσταση στη Ρωσία: το τέλος των αυτοκρατοριών

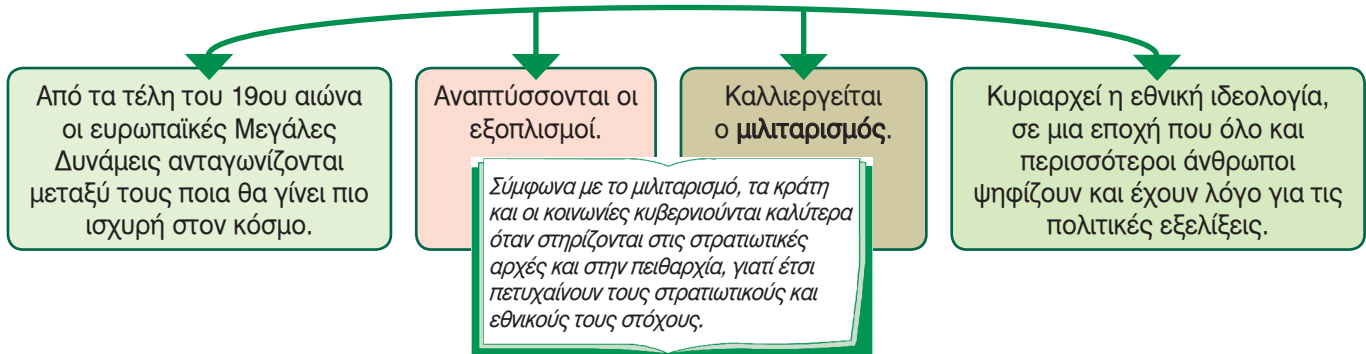
Η δεύτερη δεκαετία του 20ού αιώνα άλλαξε την Ευρώπη και τον κόσμο. Το 1914 ξέσπασε ο **Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος**. Όταν τέλειωσε, το 1918, οι παλιές αυτοκρατορίες διαλύθηκαν και δημιουργήθηκαν νέα εθνικά κράτη. Στο μεταξύ, η **επανάσταση** που ξέσπασε στη **Ρωσία** το 1917 ανέτρεψε τον τσάρο, δημιούργησε ένα νέο καθεστώς και η Ρωσία έγινε η **Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (ΕΣΣΔ)**. Παράλληλα οι ΗΠΑ έγιναν η νέα παγκόσμια οικονομική δύναμη και αναμείχθηκαν στις ευρωπαϊκές υποθέσεις. Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος είχε σοβαρές **κοινωνικές συνέπειες**: αφάνισε μια ολόκληρη γενιά αντρών, έφερε οικονομική καταστροφή και ανεργία, δημιούργησε πρόσφυγες και άφησε πολλούς απογοητευμένους. Η Οκτωβριανή Επανάσταση προκάλεσε μεγάλο φόβο, αλλά και πολλές ελπίδες.

A. Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος: «Ο Μεγάλος Πόλεμος» (1914–1918)

Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος (1914–1918) ήταν ο πιο μεγάλος και καταστροφικός πόλεμος μέχρι τότε. Γι' αυτό και ονομάστηκε «**Μεγάλος Πόλεμος**». Αντίπαλοι ήταν από τη μια οι δυνάμεις της **Αντάντ** και από την άλλη οι **Κεντρικές Δυνάμεις**. Στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο οι δύο πλευρές χρησιμοποίησαν νέα όπλα και εφάρμοσαν νέες μεθόδους. Τα κύρια πολεμικά μέτωπα βρισκόνταν στην Ευρώπη, αλλά ο πόλεμος εξαπλώθηκε και στον υπόλοιπο κόσμο όταν πήραν μέρος σ' αυτόν οι ΗΠΑ, η Ιαπωνία και άλλες χώρες. Λίγα ευρωπαϊκά κράτη έμειναν ουδέτερα. Στον πόλεμο στην Ευρώπη σκοτώθηκαν περίπου 8,5 εκατομμύρια άνθρωποι και άλλα 21 εκατομμύρια τραυματίστηκαν.

Για την Αντάντ και τις Κεντρικές Δυνάμεις μιλήσαμε στη σ. 90.

Οι αιτίες που οδήγησαν στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν πολλές:

Η Μεγάλη Βρετανία ήταν η μεγαλύτερη αποικιακή αυτοκρατορία. Ήθελε να συνεχίσει να ελέγχει τους θαλάσσιους δρόμους για τις αποικίες της. Γι' αυτό ήθελε να διατηρηθεί η ισορροπία δυνάμεων και ήταν ενάντια σε όποιον προσπαθούσε να την ανατρέψει.

👤	45
👤	711.000
🏰	185
🚢	64
£	50
👤	390

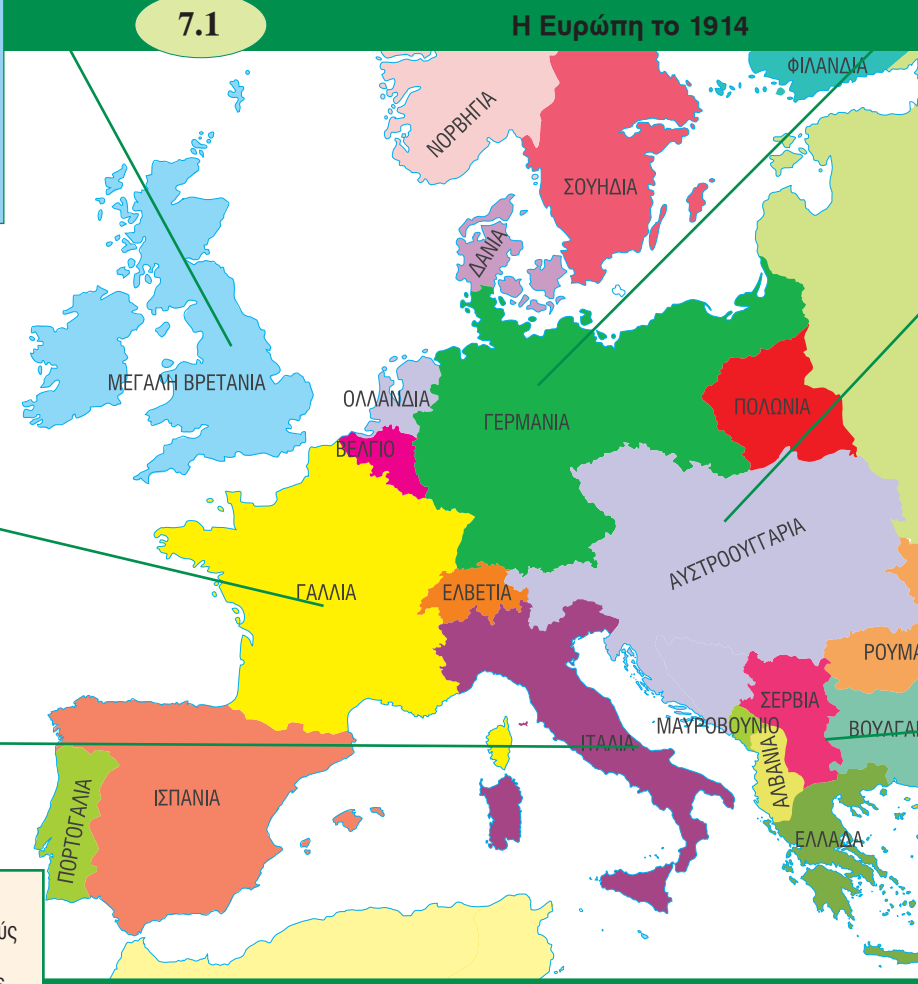
Η Γαλλία ήθελε να πάρει από τη Γερμανία την Αλσατία και τη Λορένη, περιοχές που είχε χάσει στο Γαλλοπρωσικό πόλεμο (1871), να περιορίσει τη δύναμη της Γερμανίας και να αυξήσει τις αποικίες της.

👤	40
👤	1.250.000
🏰	62
🚢	73
£	37
👤	58

Η Ιταλία ήθελε να προσθέσει στις αποικίες της στην Αφρική και τη Λιβύη, που ανήκε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, και να πάρει από την Αυστροουγγαρία εδάφη που θεωρούσε δικά της (το Τρέντο και την Τεργέστη).

👤	35
👤	750.000
🏰	36
🚢	12
£	10
👤	2

Πληθυσμός σε εκατομμύρια	👤	Υποβρύχια	🚢
Στρατιώτες	👤	Χρήματα για εξοπλισμούς (σε εκατομμύρια λίρες)	£
Πολεμικά πλοία	🚢	Πληθυσμός αποικιών σε εκατομμύρια	👤

7.2

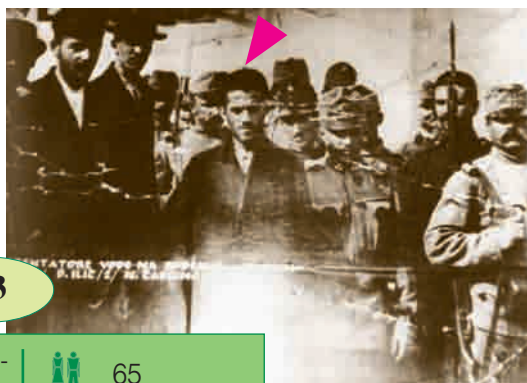

Ο αρχιδούκας Φραγκίσκος Φερδινάνδος, διάδοχος του θρόνου της Αυστροουγγαρίας, καθώς φεύγει από το δημαρχείο του Σαράγιεβο. Λίγο μετά θα δολοφονηθεί.

Η αφορμή για τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο δόθηκε όταν μια ομάδα Σέρβων δολοφόνησε στο Σαράγιεβο το διάδοχο του αυτοκράτορα της Αυστροουγγαρίας. Τότε η Αυστροουγγαρία κήρυξε πόλεμο στη Σερβία (Ιούλιος 1914). Μέσα σε μια βδομάδα μπήκαν στον πόλεμο τα πιο ισχυρά ευρωπαϊκά κράτη, άλλα με την **Αντάντ** και άλλα με τις **Κεντρικές Δυνάμεις**. Αργότερα στην κάθε συμμαχία προστέθηκαν και άλλα κράτη, μέσα και έξω από την Ευρώπη. Άλλα από αυτά το έκαναν για να προωθήσουν τα δικά τους συμφέροντα και άλλα γιατί συνδέονταν με τα ευρωπαϊκά κράτη με συμφωνίες και συμφέροντα. Τα κυριότερα όμως μέτωπα ήταν στην Ευρώπη.

Στην αρχή όλες οι πλευρές νόμιζαν ότι πόλεμος θα κρατούσε λίγο και υπήρχε

μεγάλος ενθουσιασμός. Σύντομα όμως κατάλαβαν ότι είχαν κάνει λάθος, αφού κανένας από τους αντίπαλους δεν πέτυχε γρήγορα τη νίκη. Τότε η κάθε πλευρά, για να δυναμώσει τη θέση της, προσπάθησε να βρει κι άλλους συμμάχους.

Οι τρεις Σέρβοι που σκότωσαν το διάδοχο του αυστροουγγρικού θρόνου στο Σαράγιεβο. Ανήκαν στη σερβική εθνικιστική οργάνωση «Μαύρο Χέρι», που ήθελε να ενταχθούν στη Σερβία εδάφη που ανήκαν στην Αυστροουγγαρία. Με το βέλος σημειώνεται αυτός που πυροβόλησε.

7.3

Η **Γερμανία** ήθελε να αποκτήσει περισσότερες αποικίες, να επεκτείνει τα ευρωπαϊκά εδάφη της και να αυξήσει την επιρροή της σε άλλα κράτη (στην Πολωνία, στα βαλκανικά κράτη, κυρίως όμως στην Οθωμανική Αυτοκρατορία κ.α.). Η Γερμανία είχε πολύ καλά εξοπλισμένο στρατό και το ναυτικό της ανταγωνιζόταν το βρετανικό ναυτικό.

	65
	2.200.000
	97
	23
	60
	13

Η πολυεθνική **Αυστροουγγαρία** αντιμετώπιζε προβλήματα από τα εθνικά κινήματα στα εδάφη της. Φοβόταν ότι οι οπαδοί τους θα ξεσηκώνονταν και με την υποστήριξη από άλλα κράτη θα δημιουργούσαν ανεξάρτητα εθνικά κράτη και θα τη διαλύανε.

	50
	810.000
	28
	62
	22

Η **Ρωσία** ήθελε από παλιά να έχει έξοδο στη Μεσόγειο. Γι' αυτό ήθελε να ελέγχει το Βόσπορο και τα Δαρδανέλια, που ανήκαν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, και να αυξήσει την επιρροή της στα Βαλκάνια.

	164
	1.200.000
	30
	9
	67

Στα **Βαλκάνια**, οι Βαλκανικοί Πόλεμοι του 1912-1913 δε σταμάτησαν τις εθνικές διεκδικήσεις. Η **Σερβία** ήθελε να επεκταθεί και να ενσωματώσει πληθυσμούς και εδάφη που βρίσκονταν στην Αυστροουγγαρία. Η **Βουλγαρία**, που νικήθηκε στο Β΄ Βαλκανικό Πόλεμο (1913), ήθελε ν' αλλάξει την κατάσταση και να επεκταθεί. Η **Ελλάδα** ήθελε να ενσωματώσει τα εδάφη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας όπου ζούσαν πολλοί Ελληνορθόδοξοι.

7.4

Πλήθος κόσμου στο Μόναχο διαδηλώνει υπέρ του πολέμου το 1914.

7.5

Σκίτσο που δημοσιεύτηκε τον Ιούλιο του 1914 σε εφημερίδα των ΗΠΑ και σχολιάζει τις μυστικές συμφωνίες που είχαν κάνει τα ευρωπαϊκά κράτη μεταξύ τους.

Για τους Βαλκανικούς Πολέμους θα μιλάμε στις σ. 148-150.

Οι αντίπαλοι

Κεντρικές Δυνάμεις

- Γερμανία
- Αυστροουγγαρία
- Οθωμανική Αυτοκρατορία (1914)
- Βουλγαρία (1916)

Αντάντ

- Μεγάλη Βρετανία
- Γαλλία
- Ρωσία
- Σερβία
- Ιαπωνία (1914)
- Ιταλία (1915)
- Ρουμανία (1916)
- Πορτογαλία (1916)
- Ελλάδα (1917)
- ΗΠΑ (1917)
- Βραζιλία (1917)
- Κίνα (1917) και άλλες

Το ανατολικό μέτωπο
Εδώ συγκρούστηκαν κυρίως η Γερμανία και η Αυστροουγγαρία με τη Ρωσία. Το καλοκαίρι του 1915 ο γερμανικός στρατός κατέλαβε πολλές περιοχές στη Ρωσία. Οι Ρώσοι στρατιώτες, που πολεμούσαν χωρίς τα κατάλληλα ρούχα και τρόφιμα, νικήθηκαν πολλές φορές από τους Γερμανούς, είχαν χαμηλό ηθικό και πολλοί λιποτάκτησαν. Στα τέλη του 1916 ο ρωσικός στρατός ήταν σχεδόν διαλυμένος.

Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος (1914–1918)

 	Κεντρικές Δυνάμεις
 	Δυνάμεις της Αντάντ
 	Ουδέτερα κράτη
 	Μέτωπα πολεμικών συγκρούσεων
➔	Επιθέσεις στρατευμάτων Κεντρικών Δυνάμεων
➔	Επιθέσεις στρατευμάτων της Αντάντ

Το δυτικό μέτωπο
Ήταν το κυριότερο μέτωπο στην Ευρώπη. Εδώ συγκρούστηκαν κυρίως η Γαλλία και η Μεγάλη Βρετανία με τη Γερμανία. Ξεκινούσε από τη Βόρεια Θάλασσα και τελείωνε στην Ελβετία. Το μέτωπο αυτό δημιουργήθηκε μετά τις πρώτες συγκρούσεις (φθινόπωρο 1914). Για περισσότερο από τρία χρόνια έμεινε σταθερό, δηλαδή κανένας δε νικούσε τον άλλο. Ο πόλεμος εδώ έγινε κυρίως στα χαρακώματα.

Το νότιο μέτωπο
Υπήρχαν δύο μέτωπα, ένα στην **Ιταλία** και ένα στα **Βαλκάνια**. Η Ιταλία μπήκε στον πόλεμο το 1916 με την Αντάντ. Στα Βαλκάνια, η Αυστροουγγαρία επιτέθηκε στη Σερβία και το 1915 κατέλαβε την πρωτεύουσά της, το Βελιγράδι. Την ίδια χρονιά η Βουλγαρία συμμάχησε με τις Κεντρικές Δυνάμεις. Η Αντάντ πίεζε την Ελλάδα να σταματήσει να είναι ουδέτερη. Τελικά, το 1916, η κυβέρνηση του Ελευθέριου Βενιζέλου συμμάχησε με την Αντάντ, που άνοιξε νέο μέτωπο ενάντια στις Κεντρικές Δυνάμεις στη Μακεδονία.

Τα μέτωπα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία
Η Αντάντ, μετά την αποτυχημένη **εκστρατεία στην Καλλίπολη** (1915), εισέβαλε στη Μέση Ανατολή (1916). Τη βοήθησαν οι **Άραβες**, που εξεγέρθηκαν ενάντια στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Από το 19ο αιώνα είχαν αναπτυχθεί αραβικά εθνικά κινήματα, τα οποία αργότερα θέλησαν να δημιουργήσουν ανεξάρτητα αραβικά κράτη στις περιοχές που κατείχαν οι Βρετανοί και οι Οθωμανοί. Οι Άραβες πίστευαν ότι, αν πήγαιναν με την Αντάντ, θα κέρδιζαν για ανταμοιβή την ανεξαρτησία τους. Την ίδια εποχή οι Βρετανοί υποσχέθηκαν και στο **εβραϊκό σιωνιστικό κίνημα** μια πατρίδα στην Παλαιστίνη. Μάχες έγιναν και στα σύνορα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με τη Ρωσία. Οι Αρμένιοι που ζούσαν στην περιοχή βοήθησαν τους Ρώσους. Αυτό το γεγονός χρησιμοποιήσαν ως δικαιολογία οι Οθωμανοί για να εξοντώσουν τους Αρμένιους.

Για το σιωνισμό μιλάμε στη σ. 88.

Για τον εκποτισμό και την εξόντωση των Αρμενίων μιλάμε στη σ. 154.

Η είσοδος των ΗΠΑ στον πόλεμο

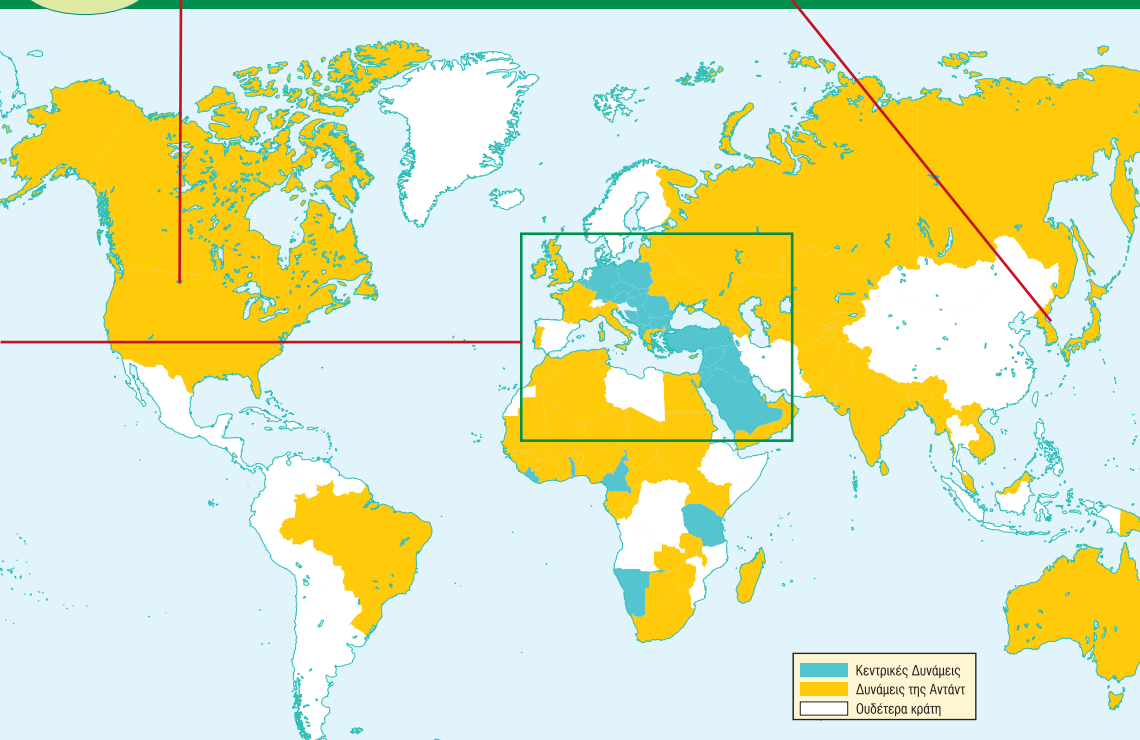
Οι ΗΠΑ ήθελαν να διατηρηθεί η ισορροπία δυνάμεων ανάμεσα στα ισχυρά ευρωπαϊκά κράτη. Έτσι, όταν η Γερμανία έμοιαζε να κυριαρχεί σε όλη την Ευρώπη, οι ΗΠΑ μπήκαν στον πόλεμο με την Αντάντ (1917).

Ο πόλεμος εκτός Ευρώπης

Πολεμικές επιχειρήσεις έγιναν και στην Αφρική, την Ασία, τον Ινδικό και τον Ειρηνικό ωκεανό, τη Νότια Αμερική. Πολλά κράτη (ανάμεσά τους και η Γαλλία και η Μεγάλη Βρετανία) μάχονταν για να καταλάβουν κυρίως περιοχές που ήταν αποικίες της Γερμανίας. Η Ιαπωνία, για παράδειγμα, συμμαχούσε με την Αντάντ (1914) και επιτέθηκε σε γερμανικές κτήσεις στην Κίνα και τον Ειρηνικό.

Για την Επανάσταση στη Ρωσία θα μιλήσουμε στις σ. 136–140.

7.6

Η λήξη του πολέμου

Το 1918, οι ΗΠΑ μπήκαν στον πόλεμο, κι έτσι η Αντάντ ενισχύθηκε στο δυτικό μέτωπο, ενώ νικούσε και στα Βαλκάνια. Από την άλλη, μετά την Επανάσταση στη Ρωσία (1917), το νέο καθεστώς των μπολσεβίκων υπέγραψε με τη Γερμανία τη **Συνθήκη του Μπρεστ-Λιτόφσκ** (άνοιξη του 1918). Τότε η Γερμανία, που αντιμετώπιζε προβλήματα στο εσωτερικό, καθώς οι ελλείψεις σε βασικά είδη και οι διαμαρτυρίες γίνονταν όλο και περισσότερες, προσπάθησε να πετύχει μια νίκη και στο δυτικό μέτωπο, αλλά χωρίς επιτυχία. Στις **11 Νοεμβρίου 1918** η Γερμανία, η Αυστροουγγαρία και οι σύμμαχοί τους αναγκάστηκαν να υπογράψουν την **ανακωχή του πολέμου**. Τη μέρα αυτή έληξε επίσημα ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος.

Η ζωή στο μέτωπο: πόλεμος στα χαρακώματα και νέα όπλα

Οι αντίπαλοι στρατοί ακινητοποιήθηκαν σε **χαρακώματα**, δηλαδή σε βαθιά χαντάκια που έσκαψαν στις πεδιάδες. Σιγά σιγά τα χαρακώματα μεγάλωσαν και έγιναν σαν στρατόπεδα. Οι στρατιώτες έβγαιναν από εκεί μόνο για να κάνουν επιθέσεις, αλλά δύσκολα οι αντίπαλοι στρατοί μπορούσαν να προχωρήσουν πολύ και να καταλάβουν νέα εδάφη. Έτσι χάνονταν πολλές ζωές για λίγα μόνο χιλιόμετρα γη.

Στα χαρακώματα ζούσαν εκατοντάδες χιλιάδες στρατιώτες σε **φριχτές συνθήκες**: εκτός από τις βροχές και τη λάσπη, τα ποντίκια και τις ψείρες, πέθαιναν από αρρώστιες και επιδημίες, σκοτώνονταν από τους ελεύθερους σκοπευτές και τους βομβαρδισμούς των αντίπαλών τους. Πολλοί στρατιώτες δεν άντεξαν ψυχικά και καταρρέυσαν.

7.7

Αυστριακός στρατιώτης το 1915 στα χαρακώματα στο ανατολικό μέτωπο. Ο πόλεμος των χαρακωμάτων είχε χιλιάδες νεκρούς και τραυματίες, και άφησε βαθιά ψυχικά τραύματα σε όσους επιζήσανε.

7.8

Αναπαράσταση χαρακώματος. Οι στρατιώτες έπρεπε να στέκονται όρθιοι μέσα στη λάσπη και το νερό που μαζεύονταν στο χαρακώμα. Τα πόδια τους μούλιαζαν για ώρες στα βρομόνερα και πάθαιναν μολύνσεις. Οι ακρωτηριασμοί ήταν συχνοί.

Στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο χρησιμοποιήθηκαν νέα όπλα: θωρηκτά, υποβρύχια, αεροπλάνα, άρματα μάχης, **χημικά όπλα**, πολυβόλα, χειροβομβίδες κ.ά. Για την κατασκευή τους δημιουργήθηκαν νέες βιομηχανίες, όπου δούλευαν πολλοί εργάτες, αλλά κυρίως εργάτριες.

7.9

7.10

Στην εικόνα 7.9 στρατιώτες που κάνουν επίθεση φορώντας μάσκες για τα αέρια και στην 7.10 δύο στρατιώτες και ένας γάιδαρρος με μάσκες αερίων. Στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο χρησιμοποιήθηκαν για πρώτη φορά και από τους δύο αντίπαλους ασφύξιγόνα αέρια. Τα θύματά τους συχνά πέθαιναν.

7.11

7.12

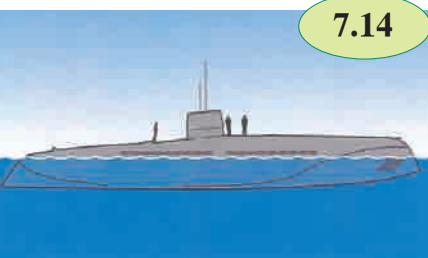
Στην εικόνα 7.11 γερμανικό ζέπελιν (ένα είδος αερόστατου) σε πτήση και στην 7.12 ιταλικός πίνακας με τα αεροπορικά μέσα (αεροπλάνα και τα ζέπελιν) που διέθετε η κάθε συμμαχία (αριστερά τα αεροπορικά μέσα της Γερμανίας και της Αυστρίας και δεξιά της Ιταλίας και της Αντάντ). Οι Γερμανοί στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο χρησιμοποίησαν ζέπελιν για να βομβαρδίσουν το Λονδίνο. Όμως οι Βρετανοί κατόρθωσαν να τα αντιμετωπίσουν πολύ γρήγορα.

7.13

Τα θωρηκτά, φτιαγμένα από σίδηρο, ήταν τα πιο ασφαλή, γρήγορα και ευέλικτα πολεμικά πλοία την εποχή αυτή. Χάρη σ' αυτά, η Αντάντ μπόρεσε να επιβάλει ναυτικό αποκλεισμό στις Κεντρικές Δυνάμεις, γεγονός που τη βοήθησε πολύ να κερδίσει τον πόλεμο.

7.14

Τα υποβρύχια βοήθησαν τη Γερμανία να αντιμετωπίσει τη μεγάλη ναυτική δύναμη της Αντάντ. Από το 1915 η Γερμανία απειλούσε όλα τα πλοία που πήγαιναν σε βρετανικά λιμάνια, ακόμη και τα ουδέτερα. Το 1917 οι ΗΠΑ, που εφοδιάζαν κρυφά τους Βρετανούς με ουδέτερα πλοία, πείστηκαν να μπουκ στον πόλεμο, όταν η Γερμανία απείλησε ότι θα χτυπήσει και τα ουδέτερα αμερικανικά πλοία.

7.15

Βρετανικά άρματα μάχης που έπεσαν στα χέρια του γερμανικού στρατού (άνοιξη του 1918). Το άρμα μάχης, ή τανκ, κατασκευάστηκε στη Μεγάλη Βρετανία στη διάρκεια του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου για να βοηθήσει στις μάχες στα χαρακώματα. Όμως τα τανκς άρχισαν να χρησιμοποιούνται προς το τέλος του πολέμου κι έτσι δεν έπαιξαν σπουδαίο ρόλο.

Καθώς ο πόλεμος προχωρούσε και οι στρατιώτες συνέχιζαν να ταλαιπωρούνται, κυριάρχησε **απαισιοδοξία** και οι άνθρωποι άρχισαν να αμφισβητούν τον πόλεμο. Και στα δύο αντίπαλα στρατόπεδα πολλοί στρατιώτες **λιποτάκτησαν**, εγκαταλείψανε δηλαδή το στρατό. Όσους έπιαναν, τους εκτελούσαν για παραδειγματισμό (για να φοβηθούν δηλαδή οι άλλοι στρατιώτες και να μην κάνουν το ίδιο), με την κατηγορία ότι ήταν δειλοί.

Κατάλογος με ονόματα Βρετανών στρατιωτών που σκοτώθηκαν στο δυτικό μέτωπο.

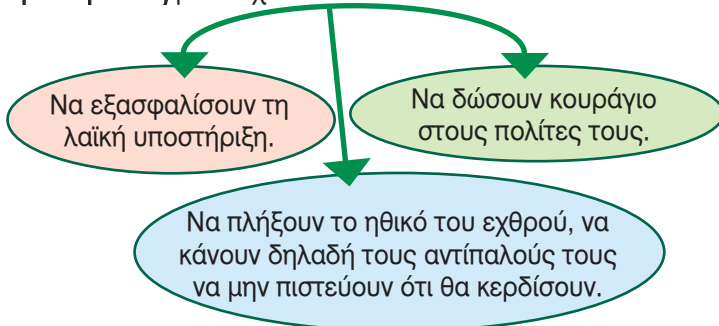
7.16

Rank.	Name.	Date of Death.
12/288	Pte. Bagshaw, William	1/7/16
12/289	" Bailey, Joseph	1/7/16
12/291	" Barlow, Wilfred	16/5/16
12/294	" Batley, Edward	1/7/16
12/296	" Baylis, Lawrence	1/7/16
12/307	Cpl. Braham, George	1/7/16
12/310	Pte. Bramham, George	13/10/18
12/314	C.S.M. Bright, Arthur Willey	12/4/18
12/318	Pte. Brookfield, Fredk. Harold	1/7/16
12/591	" Bedford, Norman	1/7/16
12/593	" Beniston, Aubrey	1/7/16
12/597	L/Cpl. Blenkarn, William	10/9/16
12/600	Pte. Bowes, Frank	1/7/16
12/604	" Bratley, Clifford William	11/4/18
12/606	" Brindley, Charles W.	14/3/17
12/607	" Brown, Arthur	1/7/16
12/608	" Brown, Samuel	6/12/17
12/611	L/Cpl. Busfield, Harry Craven	18/5/17
12/862	Pte. Barnsley, Frank	1/7/16
12/865	" Barrott, John Henry	1/7/16
12/867	" Barton, John Arthur	1/7/16
12/870	L/Cpl. Bennett, Joseph Arnold	1/7/16
12/871	" Binder, Walter Bertram	1/7/16
12/874	" Bland, Ernest	1/7/16

Η ζωή πίσω από το μέτωπο: οικονομία και κοινωνία

Αυτός ο μεγάλος και καταστροφικός πόλεμος δεν έγινε μόνο στα μέτωπα. Πολλές πόλεις και περιοχές στην ύπαιθρο **βομβαρδίστηκαν**.

Σε όλα τα κράτη οι κυβερνήσεις οργάνωσαν υπηρεσίες **προπαγάνδας** με στόχο:

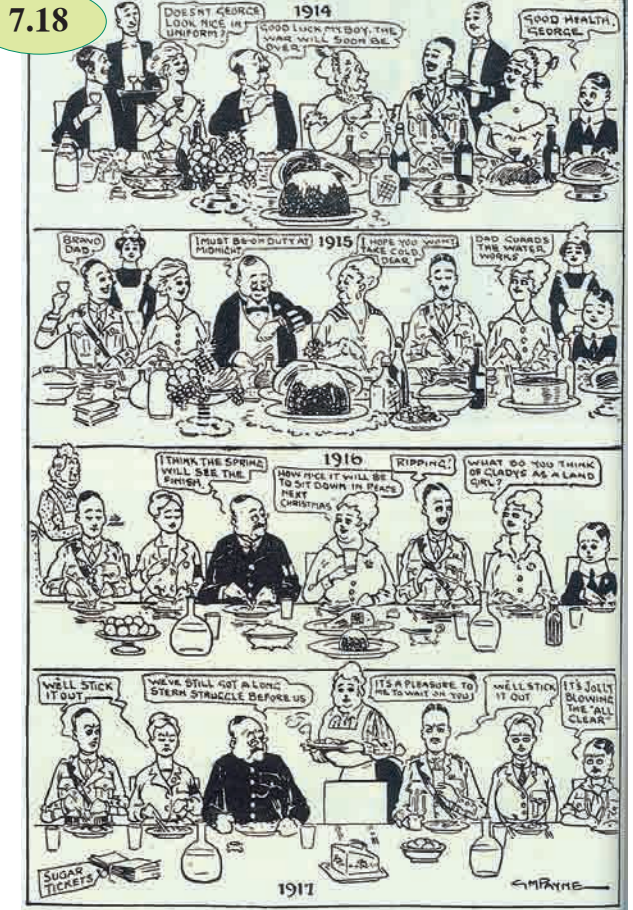
Παράλληλα, η **οικονομική ζωή** ρυθμίστηκε σύμφωνα με τις ανάγκες του πολέμου. Για να εξοικονομήσουν χρήματα, οι κυβερνήσεις αύξησαν τους φόρους και περιόρισαν τα μεροκάματα. Το κράτος όριζε πια τι θα παράγεται, με ποιον τρόπο, τις συνθήκες εργασίας, τους μισθούς. Μεγάλη σημασία δόθηκε σε τομείς που είχαν σχέση με τον πόλεμο: στις μεταφορές, στις επικοινωνίες, στην παραγωγή όπλων και πυρομαχικών. Για να περιορίσουν τις αρνητικές συνέπειες του πολέμου στον πληθυσμό, οι κυβερνήσεις πήραν μέτρα κυρίως για όσους είχαν ανάγκη. Για παράδειγμα, επειδή τα τρόφιμα λιγόστεψαν, μοιράζονταν με **δελτίο διανομής**, ο καθένας δηλαδή έπαιρνε ορισμένη ποσότητα τροφής. Επίσης, επειδή οι άντρες έλειπαν στον πόλεμο, πολλές δουλειές τις έκαναν τώρα **γυναίκες**. Αυτό δημιούργησε περισσότερες δυσκολίες στη ζωή τους, αλλά και τις έκανε να αφήσουν το νοικοκυριό, μοναδική ασχολία τους μέχρι τότε, και να αποκτήσουν εμπιστοσύνη στις ικανότητές τους.

Καθώς ο πόλεμος δεν τελείωνε και τα θύματα αυξάνονταν, μεγάλωνε και η κοινωνική δυσαρέσκεια στις χώρες που πολεμούσαν. Οι ελλείψεις στα τρόφιμα, τα χαμηλά μεροκάματα και γενικότερα οι κακές συνθήκες προκάλεσαν **μεγάλες διαμαρτυρίες** (απεργίες, διαδηλώσεις), που οι κυβερνήσεις αντιμετώπιζαν με βία. Παράλληλα, πολλοί πλούτισαν από τον πόλεμο, προκαλώντας ακόμη περισσότερο όσους υποφέρανε από αυτόν. Τα συνδικάτα άρχισαν να κινητοποιούνται, εμφανίστηκε ένα φιλειρηνικό κίνημα και τα σοσιαλιστικά κόμματα διασπάστηκαν γιατί τα μέλη τους είχαν διαφορετικές απόψεις για τον πόλεμο, ιδίως μετά την Επανάσταση στη Ρωσία. Πολλές ευρωπαϊκές χώρες που ήταν στον πόλεμο αντιμετώπισαν **εσωτερικές πολιτικές κρίσεις**.

Η Μάτα Χάρι (ψευδώνυμο της Ολλανδής χορεύτριας Μαργκερίτα Γκερτρούντα Μακλέοντ) το 1907. Στη διάρκεια του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου η Μάτα Χάρι έγινε κατάσκοπος των Γερμανών και μάθαινε μυστικά από Γάλλους αξιωματικούς. Τη συλλάβανε και την εκτέλεσαν το 1917. Το όνομά της έμεινε στην ιστορία.

THE BROWN FAMILY'S FOUR WAR CHRISTMASSES.

Σελίδα από βρετανικό κόμικ που δείχνει πώς γιόρτασε τα Χριστούγεννα μια βρετανική οικογένεια από το 1914 μέχρι το 1917. Στην αρχή όλοι είναι αισιόδοξοι και νομίζουν ότι ο πόλεμος θα κρατήσει λίγο. Στη συνέχεια όμως το πλούσιο τραπέζι του 1914 με τα πολλά γλυκά γίνεται όλο και πιο φτωχό και εμφανίζονται σ' αυτό και τα δελτία τροφίμων.

B. Η Ρωσική Επανάσταση

Η επανάσταση που ξέσπασε το 1917 στη Ρωσία ανέτρεψε τον τσάρο και έφερε πρώτα μια φιλελεύθερη κυβέρνηση. Όμως λίγους μήνες μετά οι **μπολσεβίκοι** πήραν την εξουσία και έβαλαν σε εφαρμογή πολλές σοσιαλιστικές ιδέες (**Οκτωβριανή Επανάσταση**). Παρά τις προσπάθειες των ευρωπαϊκών κρατών να ανατρέψουν το νέο καθεστώς και τον εμφύλιο πόλεμο που ακολούθησε, η επανάσταση επικράτησε. Δημιουργήθηκε ένα νέο κράτος, η **Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (ΕΣΣΔ)**, που είχε ένα **νέο οικονομικό και πολιτικό καθεστώς**. Οι εξελίξεις αυτές προκάλεσαν μεγάλες ανησυχίες στους ηγέτες και στους ισχυρούς σ' όλο τον κόσμο, αλλά τα πρώτα χρόνια γέννησαν και μεγάλες ελπίδες σε πολλούς ανθρώπους ότι η αδικία και η εκμετάλλευση μπορούν να σταματήσουν.

7.19

Αγρότες και αγρότισσες σ' ένα ρωσικό χωριό στα τέλη του 19ου αιώνα.

7.20

Σκίτσο που δημοσιεύτηκε από τους αντίπαλους του Ρώσου τσάρου στην Ελβετία και παρουσιάζει πώς ήταν οργανωμένη η ρωσική κοινωνία. Μεταξύ των ετών 1900–1917.

Η τσαρική οικογένεια

Η Εκκλησία

Ο στρατός

Οι βιομήχανοι

Οι εργάτες και οι αγρότες

Για τη Ρωσία και την επανάσταση του 1905 μιλήσαμε στη σ. 90.

Μετά την επανάσταση του 1905 ο τσάρος Νικόλαος Β΄ (1894–1917) υποχρεώθηκε να δημιουργήσει κοινοβούλιο (τη **Δούμα**) και να κάνει εκλογές. Όμως, επειδή δεν ήθελε να μοιράζεται την εξουσία, έκανε συνέχεια παρεμβάσεις στο έργο της Δούμας. Έτσι, η αντιπολίτευση δημιούργησε ένα κοινό μέτωπο εναντίον του και ο τσάρος έχασε σιγά σιγά το κύρος του στην κοινωνία. Όταν άρχισε ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος υπήρχαν πολλοί ακτήμονες στην ύπαιθρο και οι εργάτες δούλευαν σε άθλιες συνθήκες. Επιπλέον στην πολυεθνική Ρωσία είχαν αρχίσει να εκδηλώνονται διάφορα εθνικά κινήματα. Παρ' όλα αυτά, στην αρχή επικράτησε στη Ρωσία, όπως και στις άλλες χώρες, ενθουσιασμός και εθνική υπερηφάνεια για τον πόλεμο, και οι στρατιώτες πήγαιναν να πολεμήσουν για την πατρίδα και τον τσάρο. Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος προκάλεσε μεγάλη κρίση στη Ρωσία: η γεωργία και η βιομηχανία έμειναν χωρίς εργατικά χέρια, πολλά εργοστάσια έκλεισαν, η αγροτική παραγωγή κατέρρευσε, οι μεταφορές παραλύσανε και οι άνθρωποι στις πόλεις πεινούσαν. Το 1915 έγιναν οι πρώτες **απεργίες**, αλλά ο τσάρος τις αντιμετώπισε με βία, πράγμα που έκανε ακόμη μεγαλύτερο το **λαϊκό αναβρασμό**.

7.21

Όμως οι εργατικές απεργίες και οι αγροτικές εξεγέρσεις δεν έπαψαν. Ζητούσαν να σταματήσει ο πόλεμος και να καλυτερέψουν οι συνθήκες ζωής. Το **Φεβρουάριο του 1917 ξέσπασε επανάσταση**.

Ο τσάρος έδωσε διαταγή στο στρατό του να χτυπήσει τους απεργούς στην Αγία Πετρούπολη, την πρωτεύουσα της Ρωσίας. Οι στρατιώτες όμως ενώθηκαν με τους εξεγερμένους. Το Μάρτιο του 1917 ο τσάρος αναγκάστηκε να παραιτηθεί και η χώρα ανακηρύχθηκε **αβασίλευτη δημοκρατία**. Την εξουσία μοιράστηκαν η **προσωρινή κυβέρνηση**,

Ρωσικά στρατεύματα στην Πετρούπολη ενώνονται με τους υπόλοιπους εξεγερμένους. 12 Μαρτίου 1917.

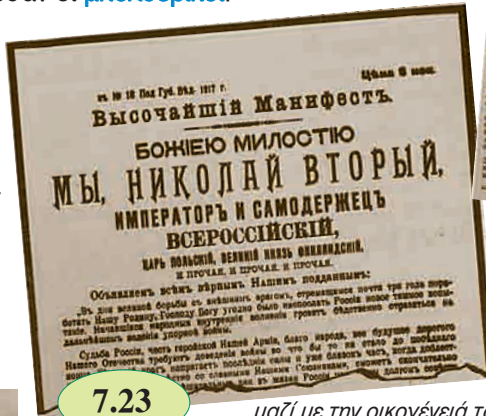
με πρωθυπουργό το σοσιαλιστή Αλεξάντρ Κερένσκι, και τα **εργοστασιακά συμβούλια (σοβιέτ στα ρωσικά)** που οργανώθηκαν σε πολλές περιοχές. Στο σοβιέτ της Πετρούπολης πρωταγωνιστούσαν οι **μπολσεβίκοι**.

Οι μπολσεβίκοι υποσχέθηκαν ότι θα δώσουν γη στους ακτήμονες αγρότες, μεγαλύτερους μισθούς στους εργάτες και ότι θα φέρουν γρήγορα την ειρήνη. Έτσι αποκτήσανε πολλούς οπαδούς. Η νέα κυβέρνηση προσπάθησε να βγάλει τη χώρα από το χάος και να ελέγξει το στρατό. Όσο όμως συνεχιζόταν ο πόλεμος, μεγάλωναν η αναταραχή και οι διαμαρτυρίες.

7.22

Προκήρυξη των μπολσεβίκων. 26 Φεβρουαρίου 1917.

7.23

Η παραίτηση του Ρώσου τσάρου Νικόλαου Β' στις 15 Μαρτίου 1917. Τον ίδιο χρόνο οι μπολσεβίκοι τον συλλάβανε μαζί με την οικογένειά του και τους εκτέλεσαν όλους τον Ιούλιο του 1918 στην πόλη Εκατερίνμπουργκ.

7.24

7.25

Στην εικόνα 7.24 μέλη της προσωρινής κυβέρνησης που σχηματίστηκε στη Ρωσία μετά την επανάσταση του Φεβρουαρίου 1917 με πρωθυπουργό τον Αλεξάντρ Κερένσκι (εικονίζεται πάνω δεξιά). Στην 7.25 ο Κερένσκι μιλάει στη Δούμα, τη ρωσική βουλή.

7.26

Διαδήλωση στην Πετρούπολη ανάμεσα στο Μάρτιο και στον Οκτώβριο του 1917. Στο πανό γράφει «Δώστε μας ψωμί».

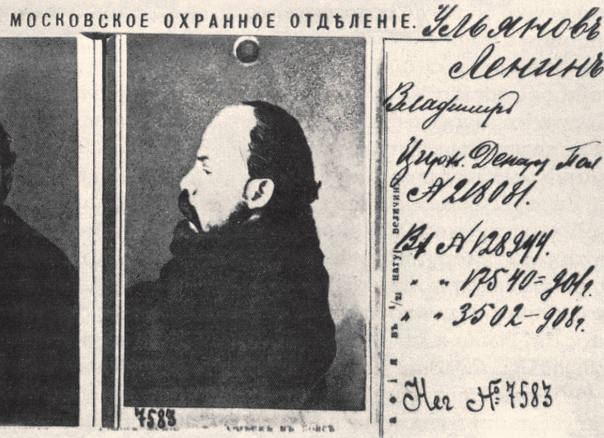
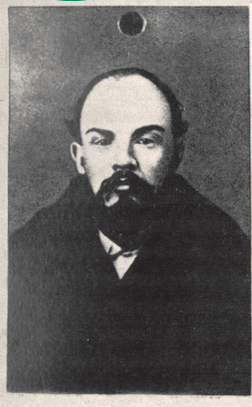
Διαδήλωση των μπολσεβίκων στην Οδησό το φθινόπωρο του 1917.

7.27

7.28

Ο Βλαντίμιρ Ίλιτς Ουλιάνοφ (1870-1924), γνωστός με το όνομα Λένιν, σπούδασε νομικά και συνδέθηκε με παράνομους μαρξιστικούς κύκλους στη Ρωσία. Για τη δράση του αυτή εξορίστηκε στη Σιβηρία και στη συνέχεια έφυγε για την Ελβετία. Στη Ρωσία γύρισε το 1917, όταν ξέσπασε η επανάσταση.

7.29

Ο Λένιν πίστευε ότι η σοσιαλιστική κοινωνία θα μπορούσε να δημιουργηθεί ύστερα από μια εργατική και αγροτική επανάσταση που θα την καθοδηγούσε ένα ισχυρό μαρξιστικό κόμμα. Έγραψε πολλά βιβλία και άρθρα με τις απόψεις του για την επανάσταση.

Στην εικόνα 7.28 ο φάκελος με τα στοιχεία που συγκέντρωσε η τσαρική μυστική αστυνομία για το Λένιν (1895-1896) όταν τον συνέλαβε και στην 7.29 ο Λένιν το 1917.

Η Οκτωβριανή Επανάσταση

Τον Οκτώβριο του 1917 οι μπολσεβίκοι, χωρίς να βρουν σοβαρή αντίσταση, **παίρνουν την εξουσία**: το γεγονός αυτό ονομάζεται **Οκτωβριανή Επανάσταση**. Αμέσως αποφασίζουν να σταματήσουν τον πόλεμο με τη Γερμανία και το Μάρτιο του 1918 υπογράφουν τη **Συνθήκη του Μπρεστ-Λιτόφσκ**.

Παράλληλα οι μπολσεβίκοι παίρνουν τα πρώτα μέτρα:

▶ Μοιράζουν στους ακτήμονες αγρότες τη γη των γαιοκτημόνων.

▶ Κάνουν κρατικές τις βιομηχανίες και τις τράπεζες.

7.30

Στη διάρκεια του εμφύλιου πολέμου στη Ρωσία οι μπολσεβίκοι προσπάθησαν να τιμωρήσουν όσους αγρότες δεν πουλούσαν τη σοδεία τους στις τιμές που όριζε το κράτος, αλλά την έκρυβαν για τον εαυτό τους ή για να την πουλήσουν στη μαύρη αγορά.

Όμως οι οπαδοί του τσάρου (αριστοκράτες, γαιοκτήμονες και αξιωματικοί) κήρυξαν τον πόλεμο στο νέο καθεστώς, με **στρατιωτική βοήθεια** από πολλά ευρωπαϊκά κράτη. Ο **εμφύλιος πόλεμος** (1918–1923) χειροτέρεψε την κατάσταση στη χώρα και στη διάρκειά του οι μπολσεβίκοι καταδίωξαν σκληρά όσους θεωρούσαν εχθρούς τους.

Στο ρωσικό εμφύλιο πόλεμο **νίκησαν οι μπολσεβίκοι**. Με το τέλος του είχε πια γίνει πραγματικότητα ένα νέο κράτος, η **Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (ΕΣΣΔ)**. Στο κράτος αυτό την εξουσία την είχε το κομμουνιστικό κόμμα. Η νέα εξουσία έκανε κρατική την οικονομία και πήρε ριζοσπαστικά μέτρα για την κοινωνία. Παράλληλα οι οπαδοί του παλιού καθεστώτος κυνηγήθηκαν και τα αντίπαλα κόμματα διαλύθηκαν. Μια νέα μυστική αστυνομία ανέλαβε να καταδιώκει τους εχθρούς του νέου κράτους.

7.31

Η Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (ΕΣΣΔ)

Τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα περίμεναν ότι οι μπολσεβίκοι θα έφεραν την **ισότητα**, την **ειρήνη** και την **ευημερία**. Πράγματι οι μπολσεβίκοι ηγέτες (ο Λένιν, ο Λέον Τρότσκι, ο Ιωσήφ Στάλιν, ο Γκριγκόρι Ζινόβιεφ κ.ά.) έκαναν **τεράστιες αλλαγές στη ρωσική κοινωνία**: κρατικοποίησαν τις τράπεζες και τη βιομηχανία, έδωσαν τη γη στους αγρότες, κατοχύρωσαν τα δικαιώματα των γυναικών. Η εκπαίδευση ήταν πια ανοιχτή σε όλους, και έγιναν σεβαστά τα δικαιώματα των εθνικών ομάδων που ζούσαν στη Ρωσία. Γι' αυτό το λόγο άλλωστε το κράτος ονομάστηκε **Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών**.

7.32

Όταν πλέον επιβλήθηκε η επανάσταση, η ηγεσία των μπολσεβίκων προσπάθησε να λύσει τα τεράστια οικονομικά προβλήματα με τη **Νέα Οικονομική Πολιτική** (ΝΕΠ), που συνδύαζε το δημόσιο τομέα και την ιδιωτική πρωτοβουλία.

Τμήμα του Κόκκινου Στρατού, στην πρώτη παρέλαση για την επέτειο της Οκτωβριανής Επανάστασης στη Μόσχα. Έτσι ονομάστηκε ο επαναστατικός στρατός του νέου κράτους. Την εποχή αυτή το κόκκινο χρώμα συμβόλιζε την επανάσταση.

7.33

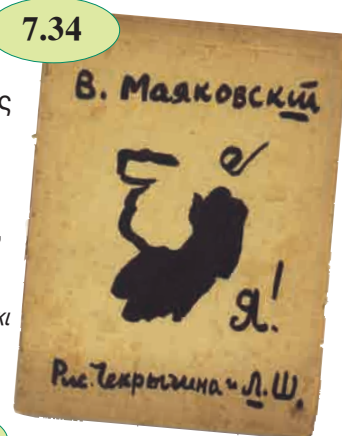
Δημόσια ομιλία του Λένιν το 1920. Δεξιά πάνω στο βάθρο διακρίνεται ο Λέον Τρότσκι, ένας από τους πιο στενούς συνεργάτες του. Ο Τρότσκι είχε αναλάβει τις διαπραγματεύσεις της Ρωσίας με τη Γερμανία στο Μπρεστ-Λιτόφσκ. Υπήρξε ο δημιουργός του Κόκκινου Στρατού και υποστήριξε ότι η επανάσταση πρέπει να γίνει διεθνής, να διαδοθεί δηλαδή σε όσο το δυνατόν περισσότερες χώρες.

Για την ΕΣΣΔ στο Μεσοπόλεμο μιλάμε στη σ. 168.

Όλες αυτές οι **επαναστατικές αλλαγές** επηρέασαν και την **τέχνη**. Οι καλλιτέχνες της «**ρωσικής πρωτοπορίας**», όπως ονομάστηκαν οι λογοτέχνες, οι σκηνοθέτες και οι ζωγράφοι της περιόδου αυτής, συνδύασαν στα έργα τους τα πολιτικά μηνύματα που έφερε η επανάσταση με νέους τρόπους στην έκφραση. Πάντως πολλές από τις αλλαγές αυτές, τόσο στην κοινωνία όσο και στην τέχνη, σύντομα ανατράπηκαν.

Το εξώφυλλο του βιβλίου με το ποίημα «Εγώ!», έργο του Ρώσου ποιητή Βλαντίμιρ Μαγιακόφσκι (1893–1930). Ο Μαγιακόφσκι έγραψε ποιήματα και θεατρικά έργα και ήταν από τους πιο γνωστούς λογοτέχνες της «ρωσικής πρωτοπορίας». Αυτοκτόνησε το 1930.

7.34

7.35

Στην εικόνα 7.35 ο Ρώσος σκηνοθέτης του κινηματογράφου Σεργκέι Αϊζενστάιν (1898–1948) και στην 7.36 μια σκηνή από την ταινία Οκτώβρης ή Οι δέκα μέρες που συγκλόνισαν τον κόσμο, που γύρισε το 1929 με θέμα την Οκτωβριανή Επανάσταση. Ο Αϊζενστάιν είναι ένας από τους πιο σπουδαίους σκηνοθέτες στον παγκόσμιο κινηματογράφο. Ανάμεσα στις πιο σημαντικές του ταινίες είναι Το θωρηκτό Ποτέμκιν (1925), Αλεξάντρ Νιέφσκι (1939) και Ιβάν ο τρομερός (1944, 1958).

7.36

7.37

«Αθλητές» (1930-1931), πίνακας του Ρώσου ζωγράφου Καζιμίρ Μαλέβιτς (1878–1935). Ο Μαλέβιτς είναι ένας από τους πρωτοπόρους ζωγράφους της αφάιρσης: σε πολλούς πίνακές του χρησιμοποιεί απλά γεωμετρικά σχήματα (τετράγωνα, σταυρούς, κύκλους, τρίγωνα) και καθαρά χρώματα για να εικονίσει τον κόσμο.

7.38

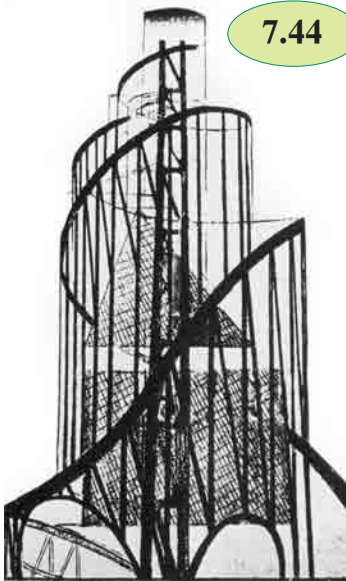
«Η ταξιδιώτισσα» (περίπου 1915), πίνακας της Ρωσίδας ζωγράφου Λιουμπόβ Ποπόβα (1889–1924). Η Ποπόβα ήταν μια από τις πολλές γυναίκες ζωγράφους της «ρωσικής πρωτοπορίας».

7.39

«Ο άνδρας με το κεφάλι ανάποδα» (1919), πίνακας του σημαντικού Ρωσοεβραίου ζωγράφου Μαρκ Σαγκάλ (1887–1985). Την περίοδο 1917–1923 ο Σαγκάλ ανέλαβε δημόσια αξιώματα και ίδρυσε σχολή ζωγραφικής στο νέο σοβιετικό κράτος. Το 1923 όμως, όταν οι μπολσεβίκοι καταδίκασαν τους πειρατισμούς και τη μοντέρνα τέχνη, εγκατέλειψε τη Ρωσία και πήγε στο Παρίσι.

7.44

Μακέτα του Μνημείου στην Τρίτη Διεθνή που σχεδίασε στα 1919–1920 ο Ρώσος Βλαντίμιρ Τάτλιν (1885–1953), ένας από τους πιο σημαντικούς καλλιτέχνες της «ρωσικής πρωτοπορίας». Το κτίσμα, με ύψος γύρω στα 396 μέτρα, θα ήταν η πιο ψηλή κατασκευή στον κόσμο. Το μνημείο δε χτίστηκε ποτέ. Το σοβιετικό κράτος γρήγορα στράφηκε ενάντια στη μοντέρνα τέχνη της «ρωσικής πρωτοπορίας».

7.40

7.41

7.42

Τρεις αφίσες που σχεδίασε ο Ρώσος ζωγράφος, γλύπτης, φωτογράφος και γραφίστας Αλεξάντρ Ρόνττσενκο (1891–1956) για την Αγροτική Βιομηχανία Μόσχας στα 1923–1924. Η «ρωσική πρωτοπορία» υπηρέτησε με την τέχνη της την επανάσταση: οι καλλιτέχνες σχεδίαζαν αφίσες για την επαναστατική προπαγάνδα και βιομηχανικά αντικείμενα μαζικής κατανάλωσης.

Παράλληλα, όμως, άρχισαν να φαίνονται και οι αρνητικές πλευρές του νέου καθεστώτος. Οι μπολσεβίκοι, το μόνο κόμμα που υπήρχε πια, άρχισαν διώξεις ενάντια σε όσους έκαναν αντιπολίτευση. Οι διώξεις αυτές έγιναν πιο έντονες μετά το θάνατο του Λένιν (1924).

Η Οκτωβριανή Επανάσταση επηρέασε ολόκληρο τον κόσμο. Μετά το τέλος του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου σε πολλά ευρωπαϊκά κράτη ξέσπασαν επαναστατικά κινήματα, αλλά η επανάσταση δεν μπόρεσε να επεκταθεί έξω από την ΕΣΣΔ. Το 1919 ιδρύθηκε η Τρίτη Διεθνής ή Κομμουνιστική Διεθνής, στην οποία συμμετείχαν κομμουνιστικά κόμματα από διάφορες χώρες. Η Διεθνής είχε στόχο να προστατέψει την Οκτωβριανή Επανάσταση και να τη διαδώσει και αλλού.

7.43

Ο Λένιν λίγο πριν από το θάνατό του το 1923. Φαίνεται καθαρά πόσο τον έχει επηρεάσει η αρρώστια. Η φωτογραφία αυτή ήταν απαγορευμένη στην ΕΣΣΔ.

Γ. Μετά το τέλος του «Μεγάλου Πολέμου»

Μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο πολλά ευρωπαϊκά κράτη αντιμετωπίζουν **εξεγέρσεις** και **ταραχές**. Όμως η σοσιαλιστική επανάσταση επικράτησε μόνο στη Ρωσία. Με τις συμφωνίες της ειρήνης ξανασχεδιάστηκε ο χάρτης της Ευρώπης και δημιουργήθηκαν πολλά νέα εθνικά κράτη. Οι νικητές επιβάλλανε πολύ βαριές αποζημιώσεις στους νικημένους. Πήραν μέτρα για να προστατευτούν οι μειονότητες στα νέα κράτη και ίδρυσαν την **Κοινωνία των Εθνών**. Αποστολή της ήταν να εμποδίσει έναν άλλο πόλεμο στο μέλλον. Οι κοινωνικές συνέπειες του πολέμου ήταν τεράστιες: ανεργία, κοινωνική δυσαρέσκεια, προσφυγιά, απογοήτευση, αλλά και φόβος του κομμουνισμού και οργή για τις προσδοκίες που δεν έγιναν πραγματικότητα.

7.45

Η βρετανική εφημερίδα Ντέιλι Μίρορ στο φύλλο της με ημερομηνία 12 Νοεμβρίου 1918 αναγγέλλει τη λήξη του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου.

7.46

Εικόνα από το δυτικό μέτωπο στην περιοχή του Βελγίου το 1918.

Αμέσως μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο τα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη βρέθηκαν σε μεγάλη κρίση. Η κρίση αυτή είχε σχέση με τον πόλεμο, αλλά και με την Οκτωβριανή Επανάσταση. Όλες οι χώρες που πήραν μέρος στον πόλεμο είχαν εξαντληθεί οικονομικά και αντιμετώπιζαν σοβαρά κοινωνικά προβλήματα. Στη Γερμανία και στην Αυστροουγγαρία, που νικήθηκαν, υπήρχε μεγάλη πολιτική αστάθεια, αλλά και εθνική ταπείνωση. Σε πολλές χώρες (Βουλγαρία, Γερμανία, Φιλανδία, Ουγγαρία, Ιταλία) ξέσπασαν απεργίες, εξεγέρσεις και ταραχές που συγκλόνισαν απ' άκρη σ' άκρη ολόκληρη την Ευρώπη. Σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες **τα σοσιαλιστικά κόμματα διασπάστηκαν** και δημιουργήθηκαν κομμουνιστικά κόμματα. Τα κόμματα αυτά επιδίωκαν μια επανάσταση σαν εκείνη που έγινε στη Ρωσία. Όμως τελικά αποτύχανε. Στη Γερμανία, στην Ουγγαρία, στη Γαλλία, στην Ιταλία και στην Ισπανία, οι συνδικαλιστές ηγέτες και τα στελέχη των κομμουνιστικών κομμάτων διώκονταν και φυλακίζονταν, και οι απεργίες διαλύονταν.

Για τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα του 19ου αιώνα μιλήσαμε στη σ. 101.

Το Συνέδριο της Ειρήνης

Μετά το τέλος του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου οι νικητές μαζεύτηκαν στο Παρίσι για να συζητήσουν για την τύχη της Ευρώπης. Στο **Συνέδριο της Ειρήνης** επικράτησε η άποψη ότι στις συζητήσεις δεν έπρεπε να πάρουν μέρος οι νικημένοι ούτε όμως και η Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών, την οποία δεν αναγνώριζαν τα περισσότερα κράτη. Γρήγορα έγινε φανερό ότι η κάθε πλευρά είχε διαφορετικές απόψεις για το τι έπρεπε να γίνει. Ο πρόεδρος των ΗΠΑ παρουσίασε ένα **σχέδιο** για το πώς έπρεπε να οργανωθεί η Ευρώπη. Ανάμεσα στα άλλα πρότεινε να δημιουργήσουν όλα τα κράτη μαζί ένα διεθνή οργανισμό, που θα έλυνε τις διαφορές ανάμεσά τους με τη διπλωματία. Παρόλο που συμφώνησαν, οι χώρες που συμμετείχαν στο Συνέδριο ενδιαφέρονταν περισσότερο να πετύχουν τους εθνικούς τους στόχους.

Έπειτα από συζητήσεις που κράτησαν πολλούς μήνες, υπογράφηκαν μια σειρά από συνθήκες που διαμόρφωσαν ένα νέο χάρτη στην Ευρώπη.

Για τις θέσεις της Ελλάδας στις συνομιλίες αυτές θα μιλήσουμε στη σ. 155.

7.47

Η Ευρώπη μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο

Για τους νικητές η **μόνη υπεύθυνη** για το ξέσπασμα του πολέμου ήταν η Γερμανία. Με τη **Συνθήκη των Βερσαλλιών** η Γερμανία αναγκάστηκε:

- ▶ να δώσει πολλά εδάφη της στη Γαλλία και σε άλλα γειτονικά της κράτη,
- ▶ να μειώσει πάρα πολύ το στρατό της,
- ▶ να πληρώσει στους νικητές πολύ μεγάλα ποσά για αποζημίωση.

Με άλλες συμφωνίες δημιουργήθηκαν νέα κράτη στην κεντρική, στην ανατολική και στη νότια Ευρώπη, και με τη **Συνθήκη των Σεβρών** η Οθωμανική Αυτοκρατορία έχασε πολλά από τα εδάφη της στη Μέση Ανατολή και στη Μικρά Ασία.

Για τη Συνθήκη των Σεβρών μιλάμε στη σ. 157.

7.48

Ο πρωθυπουργός της Μεγάλης Βρετανίας Ντέιβιντ Λόιντ Τζορτζ (1), ο πρωθυπουργός της Γαλλίας Ζορζ Κλεμανσό (2) και ο πρόεδρος των ΗΠΑ Γούντροου Γουίλσον (3) στις Βερσαλλίες, την περίοδο που γινόταν το Συνέδριο της Ειρήνης.

Εθνική μειονότητα είναι οι πληθυσμοί που ζουν σε ένα κράτος, έχουν όμως τα εθνικά χαρακτηριστικά (θρησκεία, γλώσσα, παραδόσεις) ενός άλλου κράτους, συνήθως γειτονικού.

7.49

Το Συνέδριο της Ειρήνης στο Παρίσι το 1919.

Με τις συνθήκες του 1919–1920 νέα κράτη δημιουργήθηκαν στην Ευρώπη και πολλές εθνικές ομάδες κατόρθωσαν να αποκτήσουν το δικό τους εθνικό κράτος. Αλλά δε λύθηκαν όλα τα προβλήματα:

Σε πολλές περιπτώσεις ήταν **δύσκολο να χαραχτούν τα νέα σύνορα**, ειδικά εκεί όπου διάφορες εθνικές ομάδες ζούσαν μαζί. Έτσι σε πολλά από τα νέα εθνικά κράτη δημιουργήθηκαν **εθνικές μειονότητες**.

Οι αποφάσεις που πάρθηκαν και κυρίως τα σκληρά μέτρα για τις αποζημιώσεις, δημιούργησαν στους νικημένους το **αίσθημα ότι αδικήθηκαν**.

Αλλά και ανάμεσα στους νικητές υπήρχαν **δυσανεπίστοχοι**: για παράδειγμα η Ιταλία δεν πήρε όσα της είχε υποσχεθεί η Αντάντ. Επίσης πολλές εθνικές ομάδες αντιδρούσαν στην ενσωμάτωσή τους στα νέα κράτη. Για παράδειγμα οι Κροάτες δε δέχονταν την κυριαρχία των Σέρβων στο νέο κράτος που δημιουργήθηκε.

Σιγά σιγά όλα αυτά έκαναν πολλούς να σκεφτούν ότι οι συνθήκες ήταν **άδικες** και έπρεπε να αλλάξουν, να **αναθεωρηθούν**.

Η Κοινωνία των Εθνών

Διεθνές δίκαιο είναι οι κανόνες που ρυθμίζουν τις σχέσεις ανάμεσα στα κράτη.

Στο Συνέδριο της Ειρήνης αποφασίστηκε να ιδρυθεί η **Κοινωνία των Εθνών** (ΚτΕ), ένας διεθνής οργανισμός με αντιπρόσωπους από όλα τα κράτη. Η ΚτΕ υποσχόταν ότι οι διαφορές ανάμεσα στα κράτη θα λύνονται πλέον ειρηνικά, με βάση το διεθνές δίκαιο. Ακόμη προσπάθησε να προστατέψει τα δικαιώματα των μειονοτήτων στα κράτη που δημιουργήθηκαν μετά τον πόλεμο. Στην πράξη όμως δεν μπόρεσε να υποχρεώσει τις Μεγάλες Δυνάμεις να συμμορφωθούν με το διεθνές δίκαιο ούτε να υπερασπιστεί τα μικρά κράτη και να εμποδίσει νέους πολέμους. Είχε όμως μεγάλη σημασία αυτή η πρώτη προσπάθεια να υπάρχουν κανόνες δικαίου στις διεθνείς σχέσεις και οι αποφάσεις για σημαντικά ζητήματα να είναι συλλογικές. Η πρώτη αυτή προσπάθεια οδήγησε μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο να ιδρυθεί ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ). Στο Συνέδριο της Ειρήνης αποφασίστηκε επίσης να δημιουργηθεί και η **Διεθνής Οργάνωση Εργασίας** (ΔΟΕ).

7.50

Η πρώτη σύνοδος της Κοινωνίας των Εθνών στη Γενεύη (Ελβετία) το 1920.

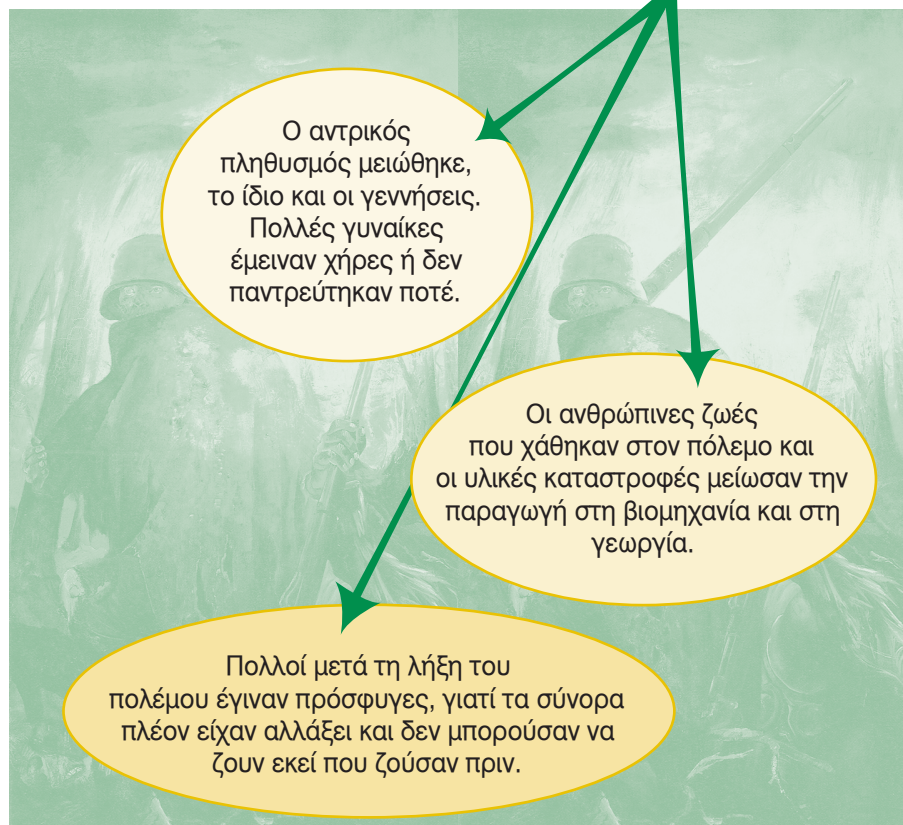
Στόχος της ήταν να κατοχυρώσει βασικά δικαιώματα των εργαζόμενων, για να περιορίσει έτσι τον κίνδυνο από την εξάπλωση του κομμουνισμού και των εργατικών αγώνων μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση.

Για το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο θα μιλήσουμε στις σ. 192–199.

Για τον ΟΗΕ θα μιλήσουμε στη σ. 202.

Οι κοινωνικές συνέπειες του πολέμου

Ο «Μεγάλος Πόλεμος» προκάλεσε στις ευρωπαϊκές κοινωνίες τεράστια προβλήματα. Οι στρατιώτες που γύριζαν από τον πόλεμο συχνά δυσκολεύονταν να ενταχθούν στην ειρηνική ζωή. Πέρα από τους στρατιώτες που έχασαν τη ζωή τους στο μέτωπο, εκατοντάδες χιλιάδες ήταν εκείνοι που έμειναν **ανάπηροι** ή με κλονισμένη υγεία. Μια ολόκληρη γενιά νέων αντρών χάθηκε. Αυτό είχε σοβαρές συνέπειες για την Ευρώπη:

Μαύρος Αμερικανός στρατιώτης, που έμεινε ανάπηρος στο δυτικό μέτωπο, παρακολουθεί με τη σύζυγό του και το παιδί του παρέλαση στη Νέα Υόρκη το 1918.

Η **εμπειρία του πολέμου** σημάδεψε όσους πολέμησαν. Πολλοί στρατιώτες γύρισαν στην πατρίδα τους με μίσος για τον πόλεμο. Πίστευαν ότι καμιά ιδέα ή ιδανικό δεν αξίζει τόσο ώστε να χαθούν εκατομμύρια άνθρωποι. Ο **φιλειρητισμός** αλλά και η απαισιοδοξία για το μέλλον χαρακτήρισαν την πνευματική κίνηση και την **τέχνη** την εποχή αυτή.

Άλλοι, κυρίως στις ηττημένες χώρες, ένωσαν ότι όσα είχαν περάσει στον πόλεμο ήταν μάταια, δεν είχαν κανένα αποτέλεσμα. Οι σχέσεις που δημιουργήθηκαν ανάμεσα στους στρατιώτες στα χαρακώματα, οι βαριές συνέπειες του πολέμου για τους νικημένους, οι αντιδράσεις από τη χάραξη των νέων συνόρων, η ανεργία και το χάος που επικράτησαν μετά τον πόλεμο έκαναν αρκετούς σε διάφορες χώρες να θεωρήσουν υπεύθυνους τους πολιτικούς και το κοινοβουλευτικό καθεστώς και να στραφούν σε αυταρχικές πολιτικές.

Για τη στροφή στις αυταρχικές πολιτικές του Μεσοπόλεμου θα μιλήσουμε στις σ. 175–178.

